

Pivotal Consulting Oy

Tutkimustiedon ja vaikuttavuusarviointien käyttö poliittisessa päätöksenteossa

Kokemuksia Alankomaista, Tanskasta ja Isosta-Britanniasta

Sisällysluettelo

Esipuhe	- 3 -
1. Johdanto.....	- 4 -
2. Tutkimusasetelma.....	- 6 -
3. Tutkimustulokset	- 7 -
3.1. Alankomaat.....	- 7 -
3.1.1. Vaikuttavuustiedon käytön yleinen toimintamalli, vastuut ja koordinaatio	- 7 -
3.1.2. Tiedon tuottajien ja käyttäjien roolit ja toimintatavat.....	- 9 -
3.1.3. Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen prosessi ja työvälineet	- 11 -
3.2. Tanska.....	- 14 -
3.2.1. Vaikuttavuustiedon käytön yleinen toimintamalli, vastuut ja koordinaatio	- 14 -
3.2.2. Tiedon tuottajien ja käyttäjien roolit ja toimintatavat.....	- 15 -
3.2.3. Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen prosessi ja työvälineet	- 17 -
3.3. Iso-Britannia	- 19 -
3.3.1. Vaikuttavuustiedon käytön yleinen toimintamalli, vastuut ja koordinaatio	- 19 -
3.3.2. Tiedon tuottajien ja käyttäjien roolit ja toimintatavat.....	- 21 -
3.3.3. Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen prosessi ja työvälineet	- 23 -
4. Yhteenveto ja johtopäätökset.....	- 26 -
5. Lähteet	- 28 -

Esipuhe

Kuinka parantaa tutkimukseen ja arviointiin perustuvan tiedon käyttöä poliittisessa päätöksenteossa ja parantaa tätä kautta päätöksenteon laatua? Tämä kysymys oli lähtökohtana tässä raportissa esiteltäville kansainvälisen selvityksen tuloksille. Poliitiikkatoimien vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnin on useissa eri yhteyksissä todettu olevan Suomessa puutteellista. Myös OECD kiinnitti asiaan huomiota keväällä 2010 julkaistussa Suomen julkisen hallinnon arvioinnissaan. Maassamme ei ole järjestelmää tai menettelytapoja, jotka varmistaisivat sen, että kaikkein merkittävimmissä hallituksen uudistushankkeissa toteutettaisiin ennakkollinen ja jälkikäteinen arviointi. Kenelläkään ei myöskään ole kokonaisvastuuta arviointijärjestelmän kehittämisestä ja ylläpitämisestä. Ongelmat voivat ilmetä muun muassa päätöksenteon ja toteutettujen politiikkatoimien vaikuttavuuden tietopohjan ohuutena. Vaikutus- ja vaikuttavuusarviointi on myös sektoroitunutta, esimerkiksi laajojen poikkisektoraalisten ilmiöiden eri ulottuvuuksien huomioon ottaminen on usein puutteellista.

Tässä raportissa esitellään tulokset kansainvälisestä selvityksestä koskien tutkimus- ja vaikuttavuusarviointitiedon käyttöä poliittisen päätöksenteon tukena. Selvityksen kohdemaiksi valikoituivat Alankomaat, Tanska ja Iso-Britannia. Selvityksen tulokset osoittavat, että kaikista tutkituista maista on löydettävissä käytäntöjä, joista on opittavaa Suomessa toteutettavassa kehittämistyössä. Tärkeimmät havainnot liittyvät tutkimus- ja arviointitiedon välittämiseen poliittisille päättäjille, tutkijoiden ja päättäjien vuorovaikutuksen edistämiseen ja ennakkolliseen vaikuttavuusarviointiin.

Selvityksen on toteuttanut Sitran tilauksesta Pivotal Consulting Oy. Haluan esittää parhaimmat kiitokseni Markku Harrinvirralle erittäin ammattimaisesta selvityksen toteutuksesta ja ansiokkaasta loppuraportista. Lisäksi kiitän Valtioneuvoston kansliasta Jarno Lehtolaa ja Taina Kulmalaa sekä Sektoritutkimuksen neuvottelukunnasta Sari Löytökorpea erinomaisesta yhteistyöstä ja tuesta tarvittavan aineiston kokoamisessa. Sirpa Kekkosta Valtioneuvoston kansliasta kiitän visionäärisyydestä ja rohkeudesta tämän yhä ajankohtaisemman teeman esille nostamisessa maassamme sekä kaikesta tuesta selvityksen toteutuksessa.

Helsingissä, 22.9.2010

Sari Heinonen-Lindqvist, johtava asiantuntija

Sitra, Julkishallinnon johtamisohjelma

1. Johdanto

Tutkimustiedon käytön mahdollisuuksista poliittisen päätöksenteon tukena on keskusteltu yhtä kauan kuin empiiristä tutkimusta on länsimaissa harjoitettu laajassa mitassa. Aika ajoin tämä keskustelu on ollut vahvasti ideologisesti latautunutta aina puoleen tai toiseen. Toisaalta on liioiteltu tieteen mahdollisuuksia ratkoa yhteiskunnan ongelmia ja toisaalta on liikaa korostettu tutkimuksen riippumattomuutta valtiollisesta päätöksenteosta. Tällä hetkellä tätä keskustelua käydään näyttöön perustuvan yhteiskuntapolitiikan (Evidence Based Policy Making, EBPM) nimikkeen alla.

On tärkeää välttää ideologisia ylilyöntejä ja pyrkiä tarkastelemaan tutkimustiedon ja vaikuttavuusarvioiden käyttöä politiikassa realistisella ja kokemuksiin nojaavalla tavalla. Tieteellinen tutkimus on välttämätön osa yhteiskuntien kehitystä ja tutkimuksen keinoilla voidaan kiistattomasti löytää ratkaisuja yhteiskunnan ongelmiin. Toisaalta tutkimuksen käyttöön liittyvät rajoitukset täytyy tunnustaa. Tutkimuksen tulokset tarjoavat vain harvoin suoria vastauksia yhteiskunnan ongelmiin. Läheskään kaikilla yhteiskuntapolitiikan aloilla ei ole olemassa tutkimustietoa, johon päätöksenteko voisi suoraan nojata. Tieteellinen tutkimus on myös kallista ja aikaa vievää, eikä tutkimusta voi demokraattisessa järjestelmässä tiukasti ohjata yhteiskuntapolitiikasta käsin. (Ks. Unesco 2010, 317-343.)

Monet nykyajan yhteiskuntien kehityspiirteet ovat sellaisia, että edesauttavat EBPM -toimintatapojen kehittämistä. Viime vuosien aikana on lisääntyvästi kiinnitetty huomiota siihen, että yhteiskunnan käyttämällä resursseilla tehdyillä toimenpiteillä täytyy olla todennettavissa olevat tulokset ja hyötyvaikutukset. Tähän samaan problematiikkaan liittyy myös kansalaisten ja yritysten laaja tyytymättömyys harjoitettuun politiikkaan ja sen tuloksiin. On tietysti otettava huomioon myös tutkimustiedon jatkuva kasvu sekä mm. uudenaikaisen tietotekniikan ja internetin tarjoamat mahdollisuudet jakaa ja välittää tietoa sekä tehdä tutkimusta. Myös nykyaikaisen länsimaisen hallinnon piirteet kuten tulosohjaus ja vallan desentralisointi edellyttävät tutkimustyyppisen tiedon keräämistä päätöksentekoa ja toiminnan seurantaa varten.

Kun tutkimustiedon ja vaikutusarvioinnin käytön kehittämistoimenpiteitä suunnitellaan, tulee tarkasteluun ottaa tiedontuotannon parantaminen sekä toisaalta tiedon hyödyntäminen poliittisessa päätöksenteossa. Näitä kysymyksiä pohtimaan Matti Vanhasen II hallitus perusti oman työryhmän.

Politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittämistä pohtineen työryhmän vision mukaan poliittinen päätöksenteko ja valmistelu valtioneuvostossa perustuvat laaja-alaiseen ja systemaattisesti koottuun luotettavaan tietoon. Yhteiskunnan kehityksen jatkuvuutta tuetaan

varmistamalla, että aiemmasta politiikasta saadut kokemukset ja vaikuttavuustieto ohjaavat poliittista päätöksentekoa pitkäjänteisesti. Vision toteuttamiseksi tarvitaan toimintamalli, jossa varmistetaan merkittävimpien yhteiskuntapoliittisten päätösten vahva ja horisontaalinen tietopohja. Toimintamallissa arviointi- ja tutkimustietoa käytetään systemaattisesti uudistustarpeiden tunnistamisessa, vaikuttavimpien politiikkatoimien valinnassa sekä päätöksenteon ja sen valmisteluprosessin eri vaiheissa. Systemaattisessa toimintatavassa tietotarpeet määritellään ja tunnistetaan poliittisista prioriteeteista lähtevästi, tietovarannot ovat korkealaatuisia ja tehokkaasti käytössä, johtamisjärjestelmä tukee arviointi- ja tutkimustiedon oikea-aikaista, tehokasta ja systemaattista käyttöä. Mallissa on toimiva vuorovaikutus arviointi- ja tutkimustiedon tuottajien ja käyttäjien kesken ja raportointi on mahdollisimman kevyttä eikä tarpeettomasti kuormita virkamiehiä ja poliittisia päättäjiä. (Valtioneuvoston kanslia 2009.)

Työryhmän käsitteistön mukaan politiikka on pitkäjänteistä ja tiedolla tuettava päätöksenteko on syytä nähdä jatkumona, jonka vaiheita ovat ennakointi ja suunnittelu, virkamiesvalmistelu, päätösvaihtoehtojen punninta, toimeenpanon ohjaaminen ja vaikutusten seuranta sekä palaute seuraaville vaiheille. Systemaattisella toimintamallilla tarkoitetaan sitä, että merkittävimpien yhteiskunnallisten uudistusten taustalle varmistetaan käyttäjien (pätösten valmistelijat ja päättäjät) tarpeista lähtevä riittävä tietopohja valtioneuvostotasoisella arvioinnin ja tutkimuksen toimintamallilla. Kehittämistyössä huomion tulisi siirtyä yksittäisistä arvioinneista ja niihin liittyvistä puutteista valtioneuvoston päätöksentekoa kokonaisuudessaan tukevaan eri tietolähteistä saatavan laaja-alaisen tiedon syntetisointiin ja käyttöön. (Valtioneuvoston kanslia 2009.)

2. Tutkimusasetelma

Tässä tutkimusraportissa on esitelty tulokset Sitran tilaamasta selvityksestä koskien tutkimustiedon ja vaikuttavuusarvioinnin käytöstä poliittisen päätöksenteon tukena saatuja kokemuksia Alankomaissa, Tanskassa ja Isossa-Britanniassa.

Toimeksiantona oli selvittää poliittista päätöksentekoa tukevan tiedonmuodostuksen (erityisesti ennakkollinen ja jälkikäteinen vaikuttavuusarviointi) valtioneuvostotasoisia kansainvälisiä toimintamalleja. Selvityksessä haettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisilla menetelmillä tai toimintavoilla selvityksen kolmessa kohdemaassa (Alankomaat Tanska ja Iso-Britannia) tuetaan tiedon käyttöä poliittisessa päätöksenteossa? Miten politiikkatoimien ennakkollinen ja jälkikäteinen vaikuttavuusarviointi on organisoitu?
- Onko käytössä systeemistä toimintamallia, ts. onko jollekin taholle määritelty koordinaatiovastuu siitä, että politiikkatoimien vaikuttavuusarviointia toteutetaan ja että arviointitieto välittyy poliittisille päätöksentekijöille? Miten toimintamallia sekä sen kehittämistä ja päätöksentekoa koskevat vastuut on määritelty ja järjestetty valtioneuvostotasolla ja ministeriöissä?
- Millaisilla prosesseilla tunnistetaan hallituspolitiikan kannalta strategisimmat arviointi- ja tutkimustiedon tarpeet?
- Millaisia toimintamalleja on löydettävissä arviointi- ja tutkimustiedon tuottajien ja käyttäjien välisen vuorovaikutuksen vahvistamisessa?
- Millaisia työvälineitä (tietojärjestelmät, rekisterit) on käytössä arviointi- ja tutkimustiedon käytön edistämiseen?

Tutkimuksen toteutusta varten näistä kolmesta haastateltiin puhelimitse / sähköpostin välityksellä alan parhaita asiantuntijoita. Lisäksi OECD-tietokannasta koottiin tutkimuksen tekoa tukeva kirjallisuusaineisto. Mikäli kirjallista lähdettä ei ole erikseen mainittu, on tieto peräisin näistä haastatteluista.

OECD-kirjallisuuden kokoamisessa olivat avuksi Jarno Lehtola ja Sirpa Kekkonen valtioneuvoston kansliasta. Kirjallista aineistoa tutkimukseen kokosi myös Sari Löytökorpi sektoritutkimuksen neuvottelukunnasta. Sitrassa tutkimusta ohjasi Sari Heinonen-Lindqvist. Tutkimuksen toteutuksesta ja tämän loppuraportin kirjoituksesta vastasi Markku Harrinvirta Pivotal Consulting Oy:stä.

3. Tutkimustulokset

3.1. Alankomaat

Alankomaita luonnehditaan tavallisesti poliittiselta järjestelmältään konsensuaaliseksi, mitä korostaa mm. se, ettei pääministerillä ole erityisiä valtaoikeuksia suhteessa muihin ministereihin. Hollannissa hallinto on poikkeuksellisen pitkälle desentralisoitu sekä valtion organisaatioiden välillä että keskushallinnon ja paikallishallinnon välillä. Hallituksella on olemassa melko yksityiskohtainen ohjelma (Coalition Agreement), mikä osaltaan antaa hyvän lähtökohdan policy-evaluaatioiden laadinnalle.

3.1.1. Vaikuttavuustiedon käytön yleinen toimintamalli, vastuut ja koordinaatio

Tutkimus- ja vaikuttavuustiedon käytön tilanne poliittisessa päätöksenteossa muistuttaa Alankomaissa paljolti Suomessa vallitsevaa tilannetta. Kuten Suomessa, ei poliittinen päätöksenteko Alankomaissakaan rakennu toistaiseksi systemaattisesti evidence-based policy-making (EBPM) –periaatteiden varaan. Tutkimustiedon ja tutkimustyyppisen indikaattoritiedon käyttö poliittisen päätöksenteon pohjana on kuitenkin jatkuvasti lisääntymässä ja EBPM ajattelumalli valtaa jatkuvasti alaa julkisessa hallinnossa. Poliitiikkatoimien evaluaatio on myös muuttumassa säännönmukaisemmaksi. Hollantia voi hyvällä syyllä pitää maana, jossa EBPM eurooppalaisittain on edistänyt melko pitkälle.

OECD-maissa tavallinen tapa, jolla arviointi kytketään osaksi politiikan valmistelua, on lainsäädännön vaikutusten arviointi (Regulatory Impact Assessment, RIA). OECD:n mukaan lainsäädännön vaikutusten arvioinnin Alankomaissa on muihin maihin verrattuna melko kattavaa: kustannushyötyanalyysi kattaa kaikki merkittävimmät lakihankkeet. (OECD 2007a.)

Alankomaiden talous-, oikeus- ja ympäristöministeriöt ovat yhdessä luoneet tärkeimpien lakiehdotusten vaikutusten arviointijärjestelmän, jolla on takanaan maan korkeimman poliittisen päätöksentekotason tuki. Yrityksiin kohdistuvasta sääntelystä aiheutuvan taakan arviointeja varten Alankomaissa on perustettu ACTAL-niminen yksikkö. Alankomaissa on myös vuodesta 2002 lähtien ollut käytössä käyttöön otettu politiikkatoimien arviointiin kohdistuva ”arviointien arviointimenettely” EOR (Evaluatie Overzicht Rijksoverheid). Esimerkiksi vuonna 2006 EOR kattoi noin 1 600 maassa toteutettua arviointia. Alankomaiden valtiontalouden tarkastusvirasto Algeme Rekenkamer seuraa ajoittain systemaattisesti maassa harjoitettua arviointitoimintaa kiinnittäen huomiota niin toteutettuihin kuin suunniteltuihin arviointeihin. EOR:n tulokset saavat

tietoonsa myös maan kansanedustajat. EOR-menettelyn seurauksena ministeriöt ovat saaneet osakseen kritiikkiä silloin, kun arviointeja on liian niukalti tai ne ovat olleet tuloksiltaan tai laatutasoltaan vaatimattomia. (Ahonen, Tala ja Hämäläinen 2009, 33.)

Tällä hetkellä Alankomaissa ei millekään valtiolliselle toimijalle ole annettu erityisvastuita EBPM:n edistämiseen taikka kehittämiseen lukuun ottamatta valtiovarainministeriön tehtäviä tulosohjauksen kehittämisessä ja talousanalyysien toteuttamisessa. Tämä merkitsee, että Alankomaissa tutkimus- ja vaikuttavuustiedon kokoamistehtävää taikka koordinaatiovastuuta ei ole organisoitu systemaattisesti. Ei ole myöskään toistaiseksi mitään yhtenäistä ohjeistoa, joka ohjaisi tutkimustiedon käyttöä. Poikkeuksen tästä tekee lakiesitysten valmistelun yhteydessä tehtävät kustannushyötyanalyysit.

EBPM – käytännöt ovat siten pääosin desentralisoituneet, jolloin kukin ministeriö ja jopa niiden osastot vastaavat itsenäisesti tarvitsemansa tutkimustiedon kokoamisesta ja käytöstä kulloisenkin tarpeen mukaan. Pääosin tutkimustieto hankitaan hallinnonalan tutkimuslaitoksilta tai tilataan tutkimusta tekeviltä yrityksiltä. Alankomaissa ei myöskään ole olemassa mitään määrättyä prosessia arviointikohteiden tai policy-analyysin kohteiden valitsemiseksi.

Eräs niistä ministeriöistä, joissa EBPM:llä on vahvat ja pitkät perinteet on valtiovarainministeriö. Rakentamisen investointeja (kustannushyötyanalyysi) sekä markkinasääntelyn uudistuksia (impact assessment) koskien *ex ante* arviointi on pakollinen ja tähän on olemassa omat instituutiot ja prosessit. Jo 1945 Hollantiin perustettiin talouspolitiikan analyysin yksikkö (Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, CPB), jonka tehtävänä on esitellä toimintavaihtoehdot vaikutuksineen poliitikkojen päätettäväksi. CPB toiminnan pääperiaatteet ovat avoimuus (mallien oletusten ja tulosten julkilausuminen), käytetyn datan luotettavuus ja konsistenssi, mallien rajoitusten korostaminen ja epävarmuuksien huomioon ottaminen, analyysin puolueettomuus sekä avoin keskustelu tuloksista. Taloudellisia analyysejä täydennetään kokeiluilla, simulaatioilla sekä kv. vertailutiedoilla. Viime vuosina taloudellista analyysia on pyritty lisäämään erityisesti koulutuksen, t&k:n ja infrastruktuurin politiikkalohkoilla. (Leeftink 2008¹.)

Alankomaiden hallitus on parhaillaan kokeilemassa myös nykyistä laajempaa ja integroidumpaa toimintamallia politiikkatoimien ja lakien ennakkolliseen arviointiin (Integraal Afwegingskader beleid en wetgeving, IAK). Kokeilun tarkoituksena on jäntevöittää eri intressiryhmien etujen yhteensovittamista sekä luoda yhtenäisempi käytäntö politiikkatoimien vaikutusten ennakkointiin.

¹ Ks. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tapahtumakalenteri/2008/11/setu/Bertholt_Leeftink.pdf.

Käytännössä kokeilussa kootaan yhteen nykyiset työvälineet kuten ohjeet ja mittarit sekä yhtenäistetään ne yhteiseen digitaaliseen alustaan. Vuonna 2010 jokaisella ministeriöllä on kokeilun piirissä kaksi lakihanketta, joka laaditaan yhtenäisen IAK menettelyn mukaisesti. Saatujen kokemusten perusteella hallitus tekee päätöksen siitä, otetaanko IAK käyttöön lakien ja politiikan valmistelun yhtenäisenä ja kattavana rakenteena.²

Alankomaiden valtiovarainministeriön pyrkimyksenä on myös yhtenäistää taloussuunnittelua, vuotuista budjetointia, suorite- ja vaikutusindikaattorien muodostamista ja käyttöä sekä ennako- ja jälkikäteisarviointien ja organisaatioarviointien käyttöä. (Ahonen, Tala ja Hämäläinen 2009, 33.)

3.1.2. Tiedon tuottajien ja käyttäjien roolit ja toimintatavat

Valtion toimijoiden roolit Alankomaissa muistuttavat lainvalmistelun osalta Suomen käytäntöjä. Lainvalmistelun edellyttämästä arvioinnista vastaa asianomainen ministeriö. Hollannissa on kuitenkin erityinen yksikkö (Proposed Legislation Desk), joka neuvoo arvioinneissa ja tarkastaa esitykset arvioinnin osalta. Yksikkö myös antaa arviointi koulutusta. Yritysvaikutusten osalta vastaavia tehtäviä on yllä mainitulla ACTAL-yksiköllä. Koulutusta antavat lisäksi valtiovarainministeriö, talousministeriö ja sisäministeriö. (OECD 2009, 46–48.)

Politiikkatoiminen vaikuttavuusarviointien tyypillinen asetelma on *ex post* evaluaatio. Harjoitetun politiikan onnistumista arvioidaan määräajan jälkeen uudistusten jälkeen. Joillakin politiikkalohkoilla kuten infrastruktuurihankkeissa *ex ante* arvoinnit ovat kuitenkin vallitsevana. Esimerkiksi tierakennushankkeissa eri vaihtoehtoja vertaillaan kustannus-hyöty analyysien avulla. Näille politiikkalohkoille on myös tyypillistä melko laaja konsensus käytetyistä mittareista ja mittaustavoista. Liikenneministeriö on laatinut yksityiskohtaiset ohjeet ja käsikirjamateriaalin arviointien toteutusta varten.³

Kustannushyötyanalyysi-tyyppisiä menetelmiä on pyritty ottamaan käyttöön myös muilla politiikkalohkoilla. Ongelmana sellaisilla politiikkalohkoilla kuten sosiaalipolitiikka on kuitenkin hyötyjen ja kustannusten huomattavasti vaikeampi mitattavuus. Tästä huolimatta Alankomaissa on

² IAK manuaali Hollanniksi osoitteessa <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/standaardisatie-in-het-wetgevingsproces/documenten-en-publicaties/brochures/2010/01/15/handleiding-integraal-afwegingskader-beleid-en-regelgeving-versie-2-0.html>.

³ Ks. http://www.rws.nl/kenniscentrum/economische_evaluatie/see_english/index.aspx.

käynnistetty usean ministeriön yhteishanke sosiaalisten mittarien kehittämiseksi. Myös tutkimuslaitoksissa on käynnissä useita sosiaalipolitiikan kustannushyötyanalyysi – tyyppisiä tutkimushankkeita. Kustannushyötyanalyysin käyttö on siten Alankomaissa selvästi laajentamassa käyttöaluettaan eri politiikka-alueiden valmistelutyössä.

Muilla kuin yllä mainituilla politiikkalohkoilla ennakkollinen policy-analyysi ei ole tyypillistä eikä säännönmukaista. Hallinnon asiantuntijoiden mukaan ennakointityö ei Alankomaissa nykyisellään ole lainkaan riittävää. Poliittisella tasolla tutkimustietoon perustuvan politiikanteon mallia ei ole omaksuttu juuri lainkaan. Tästä on seurauksena, että harjoitetun politiikan aiottu vaikutukset ovat valtaosin hyvin epäselviä. Tärkeä syy tähän on parlamentin suuri vaikutus politiikan tavoitteisiin ja jopa yksittäisiin politiikkatoimiin. Parlamenttivaiheessa perusteelliselle ennakoinnille jää hyvin harvoin riittävästi aikaa.

Useimmilla ministeriöillä on myös käytävissään valtiollisia tai muita tutkimuslaitoksia, jotka tuottavat tutkimustietoa näiden toimialoilta / hallinnonaloilta. Tutkimuslaitoksia myös tavallisesti kytetään osaksi suurempien politiikkahankkeiden valmistelua. Hallinnon näkökulmasta nämä tutkimuslaitokset tuottavat ajankohtaista tutkimustietoa keskeisiltä politiikkalohkoilta sekä osallistavat tutkimusyhteisöä ja muuta yhteiskuntaa hallituksen politiikkaan.

Merkittävimmät politiikan tekoa tukevat valtiolliset, itsenäiset tutkimuslaitokset ovat Sosiaalitutkimuslaitos (The Netherlands Institute for Social Research, ks. <http://www.scp.nl/english/>), Taloudellinen tutkimuslaitos (The Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, ks. <http://www.cpb.nl/eng/>) ja Ympäristötutkimuslaitos (The Netherlands Environmental Assessment Agency, ks. <http://www.pbl.nl/en/index.html>). Ei ole kuitenkaan olemassa mitään erityistä lainsäädäntöä tai täsmällistä ohjausjärjestelmää, jolla luotaisiin säännönmukaisuutta tai velvoittavuutta tutkimustiedon hyödyntämiseen.

Myös parlamentilla on oma roolinsa vaikuttavuustiedon käyttäjänä. Suurempien uudistusten yhteydessä on tavallista, että parlamenttia raportoidaan siitä, miten uudistukset ovat onnistuneet sekä mitkä niiden vaikutukset ovat olleet. Näiden raporttien pääasiallisena tarkoituksena pitää parlamentti ajan tasalla hallituksen ja hallinnon toiminnasta painottaen sitä, miten eri ministeriöt ovat edistäneet hallituksen tavoitteita.

OECD:n koulutuksen tutkimusta ja poliittista päätöksentekoa koskeneessa selvityksessä on Alankomaiden osalta painotettu poliittisen päättäjän näkökulmaa (OECD 2007, 151). Myös poliittisen päätöksentekijän näkökulmasta EBPM:n vahvistuminen on voittopuolisesti myönteinen

asia – toisin kuin usein väitetään. Huolellinen tutkimus antaa ensinnäkin aivan toisen oikeutuksen harjoitetulle politiikalle kuin poliittiseen ideologiaan nojaava. Tämä ilman muuta auttaa luomaa positiivista kuvaa hallituksen harjoittamasta politiikasta – puhumattakaan parempia koulutuksellisia ja taloudellisia tuloksia tuottavasta koulutusjärjestelmästä.

Poliittisen päätöksenteon näkökulmasta olennaista on tietää, että koulutuspolitiikan toimenpiteillä saavutetaan tavoitellut yhteiskunnalliset hyötyvaikutukset sekä käytetään resurssit tehokkaasti. Kunnollisen tilannekuvan muodostaminen edellyttää hyvää tutkimustietoa koulutuksesta kansallisesti, mutta myös kansainvälisesti. Hallinnon rakenteen näkökulmasta on tarkoituksenmukaista, että koulutus- ja tiedekysymykset kuuluvat samaan ministeriöön ja samalle ministerille. Desentralisoitu koulutusjärjestelmä, jollainen kaikissa Euroopan maissa enemmän tai vähemmän on voimassa, vaatii normiohjauksen sijasta tietoa koulutuksen vaikuttavuudesta, laadusta ja tehokkuudesta sekä välineitä suunnata koulutuspolitiikkaa tämän tiedon perusteella (OECD 2007, 152).

Poliittisen päätöksenteon näkökulmasta ei vielä riitä, että tutkimuslaitokset tuottavat hyvän tilannekuvan koulutuksesta, vaan tutkimustieto tulee pystyä välittämään poliittisille päättäjille jäseneltyinä johtopäätöksinä. Tätä tehtävää varten on Alankomaissa perustettu erillinen Osaamiskamari (“Knowledge Chamber”). Tämän lisäksi eräille laajoille koulutuksen tutkimusohjelmille on perustettu hallinnollisia ohjausryhmiä. Osaamiskamarissa tutkimusryhmien johtajat, virkamiehet ja poliittiset päättäjät tapaavat keskustellakseen ajankohtaista tutkimustarpeista ja tutkimustuloksista. (OECD 2007, 153.)

3.1.3. Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen prosessi ja työvälineet

Alankomaita voidaan pitää edelläkävijämaana, mitä tulee ns. paremman sääntelyn politiikkaan. Jo 1994 Hollanti käynnisti ohjelman lainsäädännön yrityksille aiheuttaman hallinnollisen taakan (administrative burden) vähentämiseksi. Hallinnollinen taakka on siitä pitäen pysynyt hallituksen agendalla ja tähän liittyviä lainsäädännön hallinnollisen taakan mittauksia on toteutettu useita. (OECD 2009, 15.)

Uusia lakeja ja politiikkatoimenpiteitä valmisteltaessa vaikutusten ennakkollinen arviointi on ainakin jollakin tasolla osa normaalia lainvalmisteluprosessia. Hallituksen esityksiin ja suunnitelmiin sisällytetään nykyisin säännöllisesti osio, jossa lain / politiikkatoimen vaikutukset on pyritty

ennakoimaan. Samalla lakien määritetään lakien *ex post* arvioinnin ajankohta. Vaikutusten arviointi ei kuitenkaan tyypillisesti perustu tutkimukseen tai huolelliseen kustannushyötyanalyysiin, vaan asiantuntija-arvioon.

Lakien vaikutusten *ex ante* arvioinnilla on Alankomaissa pitkät, 1980-luvun puoliväliin ulottuvat perinteet. Ennen 2000-luvun alkua arvioinnin ohjeistus ja toteutus on kuitenkin ollut hyvin yleisluontoista. Vuonna 2002 ministeriöt velvoitettiin laatimaan lainvalmistelun yhteydessä arviot yritys- ja ympäristövaikutuksista sekä vaikutuksista viranomaisiin ja julkistalouteen. Pakollinen vaikutusarviointi koskee toistaiseksi vain suurimpia lakihankkeita eikä se perustu huolelliseen empiiriseen analyysiin. Kun ennakkollinen arviointi tehdään, se laaditaan parhaan käytettävissä olevan tiedon pohjalta sekä käytetään erillistutkimuksia ja esim. Tilastokeskuksen asiantuntijoita. (OECD 2009, 46–47.)

Lakien ja merkittävimpien politiikkatoimien vaikutukset arvioidaan myös yleensä jälkikäteen. Tavallisesti vaikutusten arviointi tehdään 4-5 vuoden kuluttua lain voimaan tulosta. Vaikutusarvioinnin toteuttaminen ei kuitenkaan ole pakollista. Vaikutusarviointien toteuttamista varten valtiovarainministeriö on laatinut ohjeet vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden mittaamisesta sekä politiikkatoimien evaluaatiosta.

Eräs keskeinen ongelma vaikuttavuusarviointiin ja tutkimustietoon perustuvassa päätöksenteossa liittyy poliittisten tavoitteiden asettamiseen. Tavoitteet eivät tyypillisesti ole riittävän konkreettisia politiikkatoimien onnistumisen arvioimiseksi. Usein myös politiikan valmistelussa käytetty asiantuntija-aineisto on huolimattomasti dokumentoitu. Myöskään politiikkatoimien vaikutuslogiikkaa ei tavallisesti ole kirjattu ylös. Näistä syistä johtuen politiikka-analyysien tekijät joutuvat käyttämään huomattavan työpanoksen määrittämään lakien ja politiikkatoimien alkuperäiset tavoitteet sekä vaikutusmekanismit. Seurauksena myös on, että tyypillisesti vaikutusarviot nojaavat kuvailevaan tietoon sekä asiantuntija-arvioihin siitä, missä määrin tavoitteet on saavutettu sekä missä on onnistuttu ja missä ei.

Alankomaissa toisin kuin Suomessa tai Tanskassa tulohajaus ja budjettijärjestelmä on rakennettu ohjelma-ajattelun varaan vuoden 2001 budjettiudistuksesta lähtien. Budjetin rakenne ja taloussuunnittelu perustuu politiikkalohkokajaan, joille kullekin määritetty vaikuttavuus ja tehokkuustavoitteet. Alankomaissa suunnittelu ja tiedontuotanto ovat siis selvästi policy-orientoituneita. Suunnittelujärjestelmään on myös integroitu seurantajärjestelmä. Ns. poikkihallinnollisia politiikkakatsauksia (Policy Reviews, Hollanniksi Interdepartementaal Beleidsonderzoek, IBO) koordinoi valtiovarainministeriö (ks. OECD 2007b, 158-171).

Toteutettavista katsauksista päättää hallitus. Niitä varten muodostetaan työryhmät, joilla on edustettuna valtiovarainministeriö, asianosaiset ministeriöt sekä muita asiantuntijoita. Katsaukset käydään läpi myös parlamentissa ja ne julkaistaan suurelle yleisölle. Järjestelmästä on toistaiseksi vain vähän kokemuksia. Asiantuntijanäkemyksen mukaan arviointi ei tällä hetkellä perustu lainkaan riittävästi konkreettisiin mittareihin tai tieteellisiin tutkimuksiin politiikkatoimien vaikuttavuudesta, vaan paremminkin virkamiesarvioihin asioiden tilasta.

Määrärahojen käytön ja hallinnon tehokkuuden varmistamiseksi Alankomaissa on otettu käyttöön erilliset menoselvitykset (Expenditure Review, Hollanniksi Brede Heroverwegingen). Hallitus esitti valtion vuoden 2010 talousarviossa menoselvitysten tekemistä koskien valtion menojen volyyymiä ja tasoa. Selvitysten tekemiseksi on perustettu 20 työryhmää kehittämään konkreettisia kehittämisvaihtoehtoja kaikkiaan 20 politiikkalohkolla.

Arviointitiedon jakelun ja käytön parantamiseksi on myös tehty kehittämistoimenpiteitä. Muutama vuosi sitten Alankomaissa tehtiin päätös, että jokaisella ministeriöllä on oltava erillinen ratkaisu, työtapaa tai alusta (platform) tutkimus- ja muun tiedon välittämiseen poliittisten päättäjien ja tutkijoiden välillä. Eräät ministeriöt ovatkin luoneet järjestelyt tietojen vaihtoon, joissa on käyty säännöllisiä keskusteluja määrättyihin politiikkalohkoihin keskittyen. Toisissa ministeriöissä tietojenvaihto on organisoitu enemmän tapauskohtaisesti silloin, kun tarvetta on ilmennyt. Mainittujen tapaamisten osallistujat vaihtelevat suuresti aina käsiteltävästä asiasta riippuen. Tietojenvaihtokokousten lisäksi joillakin ministeriöillä on olemassa tutkijapoolit, joita käytetään säännöllisesti politiikan valmistelun asiantuntijatehtävissä. Poolien kokoonpanot heijastelevat kulloisenkin hallituksen poliittista linjaa ja strategiaa.

Alankomaissa ei tällä hetkellä ole käytössä valtionhallinnon yhteisiä politiikan arviointiin painottuvia rekistereitä, tietokantoja tai internet-pohjaisia alustoja. Se miten näiden tietojen kokoaminen, säilyttäminen, jakelu tai julkaisu on järjestetty, riippuu täysin kunkin ministeriön omaksumasta toimintatavasta.

3.2. Tanska

Tanska pohjoismaana muistuttaa luonnollisesti eniten Suomea tässä selvityksessä tutkituista maista. Tanskassa on monipuoluejärjestelmä ja ministeriöt ovat politiikan valmistelun keskiössä. Kunnat vastaavat paikallisten sosiaali- ja terveystalveluiden sekä koulutustalveluiden tuotannosta. Konserniohjaustyypistä keskitetympää hallinnon ohjausta Tanskassa on viime vuosina kehitetty mm. valtion yhteisessä IT-politiikassa ja tuottavuushankkeissa (esim. IT-hankkeiden suunnittelu, palvelukeskukset ja julkiset hankinnat). (Ks. Deloitte 2010.)

3.2.1. Vaikuttavuustiedon käytön yleinen toimintamalli, vastuut ja koordinaatio

Tanskassa politiikkatoimien ja lakien valmistelu muistuttaa suuresti Suomalaista käytäntöä. Poliitiikan ja lakien valmisteluun sisältyy tarvittavan ja saatavilla olevan tiedon, tutkimuksen ja asiantuntijatiedon, laaja kokoaminen valmistelun tueksi sekä huolelliset kuulemiset. Ennakollisia vaikuttavuusselvityksiä laaditaan tarpeen mukaan, toisissa ministeriöissä huomattavasti enemmän kuin toisissa. Kuten Suomessa, Tanskassakin tutkimustieto on keskeisessä asemassa silloin, kun sitä on valmiiksi saatavilla.

EBPM – periaatteiden pohjalle Tanskan hallinnon valmistelun ja poliittisen päätöksenteon ei voi sanoa perustuvan. Tämä tarkoittaa, että ei ole olemassa mitään yhtenäistä ja yhdenmukaista prosessia, jolla tutkimustieto ja vaikuttavuusarviointi liitettäisiin osaksi valmistelua. Ei ole myöskään mitään erillistä toimijaa, joka koordinoisi, ohjaisi tai ohjeistaisi tutkimustiedon kokoamista valmisteluprosessissa. Sen lisäksi, että tutkimustiedon käyttö on tapauksesta riippuvaa, tutkimustiedon ja syy-seuraussuhteiden dokumentointi jää usein puutteelliseksi silloinkin, kun tätä tietoa on käytetty valmistelussa.

Yleisesti ottaen Tanskan mallia voi kuvata asiantuntijalähtöiseksi. Poliitiikan valmisteluvastuu on luonnollisesti ministeriöillä. Tanskassa vallitsevien käytäntöjen ja säädösten mukaan virkamiesten neuvonannon tulee perustua kullakin alalla voimassa oleville ammatillisille standardeille. Nämä ammatilliset standardit sisältävät kyvyn arvioida toimialan ilmiöitä ja syy-seuraussuhteita käytettävissä olevan tutkimus- ja muun tiedon perusteella. Standardien toteutumisesta pitää huolen eri alojen tieteelliseen koulutukseen sisältyvät vaatimukset. Esimerkiksi virkamiehen, jonka

hallinnonalaan kuuluvat taloudelliset laskelmat, täytyy hallita käytetyt menetelmät ja tutkimustulosten tulkinta.

Tanskan mallissa ammatilliset vaatimukset siis takaavat pääosalta tieteellisen tiedon käytön poliittisessa päätöksenteossa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tutkimustiedon käyttö tai evaluaatio olisi säännöllisistä tai yhdenmukaiseen prosessiin perustuvaa. Kuten muissakin maissa, arviointeja ja tutkimuksia tehdään joissakin ministeriöissä (kuten liikenneministeriössä ja ympäristöministeriössä) säännöllisesti, mutta toisissa (sisäasiainministeriö) erittäin harvoin. Arviointien tekemiseen ei ole yleistä, kaikki hallinnonalat kattavaa velvoitetta. Tanskassa edellytetään kustannushyötyanalyysia ainoastaan merkittävimmiltä rakennushankkeilta, ja niiden laskennan oletukset on myös yhtenäistetty (OECD 2007a, 10).

Arviointien tilaamista ei ole myöskään resursoitu erikseen. Tämä korostaa tilannetta, jossa arviointia tehdään lähinnä insinööri- ja ekonomistialoilla, mutta muilla aloilla edelleen varsin vähän. Arviointien tilaaminen yliopistoilta tai konsulttiyrityksiltä voisi tuoda parannusta tähän tilanteeseen, mutta määrärahojen ja osaamisen puute hidastavat tätä kehitystä.

Tanskassa ei tutkimustiedon käyttöä tai arviointien toteuttamista ole ohjattu tai koordinoitu keskitetysti minkään keskushallinnon organisaation toimesta. Kuten Suomessa myös Tanskassa valtiovarainministeriö ohjeistaa hallinto vuotuisessa suunnittelussa ja raportoinnissa. Raporttien sisältämästä tiedosta ja sille asetetuista vaatimuksista päättää kuitenkin kukin ministeriö oman hallinnonalansa osalta. Järjestelmä on siis perustaltaan desentralisoitu ja pääasiallisena arviointien toteuttajana ja tilaajana toimii lähes aina ministeriö oman hallinnonalansa asioissa. Hallitus tai sen edustaja ei koordinoi arviointeja tai valikoi niiden kohteita keskitetysti. Toisinaan arviointien tilaajan toimii myös valtion neuvottelukunta tai neuvosto taikka parlamentin valiokunta.

3.2.2. Tiedon tuottajien ja käyttäjien roolit ja toimintatavat

Lainvalmistelun instituutiot ja prosessi ovat Tanskassa samankaltaiset kuin Suomessa. Erona tosin on, että Tanskassa konsensuksen rakentamiseen tähtäviä instituutioita on vielä enemmän kuin Suomessa. Näihin kuuluvat lukuisat parlamentaariset komiteat sekä ministeriöihin kytkeytyvät neuvostot. Paremman sääntelyn edistämisen osalta keskeisessä asemassa ovat valtiovarainministeriö ja talousministeriö. Valtiovarainministeriöön on perustettu oma yksikkö paremman sääntelyn

politiikkaa varten. Myös pääministerin kanslia, oikeusministeriö ja ulkoministeriö (EU-asiat) ovat aktiivisia toimijoita tällä saralla. (OECD 2009a, 25–26.)

Lakien *ex ante* evaluaatio on Tanskassa ollut ministeriöille pakollinen vuodesta 1993 lähtien. Arviointi ei kuitenkaan muodosta integroitua kokonaisuutta ja se on kehittynyt vähitellen ministeriöiden kehittämishankkeiden myötä. Pääministerin kanslia on edellyttänyt arvioinneilta toistuvasti parempaa laatua. Erityisesti yritysten (vuodesta 2005) ja paikallishallinnon (vuodesta 2006) hallinnollisen taakan arvioimiseksi on kehitetty yhtenäiset arviointimenetelmät. Ministeriöt vastaavat pääosasta lakivalmistelun vaikutusarvioinneista ja valtaosaltaan nämä perustuvat virkamiesasiantuntemukseen. Valtiovarainministeriöllä on keskeinen rooli arviointikäsi- kirjosten laadinnassa ja koulutuksessa. (OECD 2009a, 55–59.)

Tanskassa kuten muissakin Euroopan maissa yleinen tendenssi kulkee kohti arviointien (erityisesti ohjelma-arviointien) ja tutkimustiedon laajempaa käyttöä poliittisessa päätöksenteossa. Tässä kehityksessä mm. Valtiontalouden tarkastusvirasto on ollut aktiivinen kritisoidessaan ohjelmallisten arviointien vähäisyyttä useilla tärkeillä politiikkalohkoilla.

Myös ministeriöt ovat olleet aloitteellisia arviointikäytäntöjen kehittämisen suhteen. Sosiaaliministeriön hallinnonalalle on perustettu erillinen palveluvirasto tukemaan arviointien toteutusta ja käyttöä hallinnossa ja politiikan valmistelussa.⁴ Viraston missiona on, että parlamentin määrittämä sosiaalipolitiikka toteutuu kunnissa tehokkaasti. Lisäksi hallinnonalalla toimii kansallinen sosiaalitutkimuksen laitos.⁵ Mainittu laitos on keskeinen riippumaton sosiaalipolitiikan vaikuttavuusarviointien toteuttaja ja tilaaja.

Aktiivisia toimijoita arviointien ja tutkimusten käytön alalla on ollut myös terveystieteiden ministeriö. Keskeisenä syynä tähän on ollut pitkä traditio kansanterveyden tutkimuksen sekä terveyteen liittyvän tilastoinnin saralla. Arviointien tekemiseen ja niiden käytön edistämiseen löytyy oma organisaatio myös koulutusministeriön hallinnonalalta.⁶ Tämä arviointityö painottuu erityisesti koulutusmuotojen laadun arviointiin. Arviointeja tehdään omasta aloitteesta ja mm. ministeriöiden tilauksesta.

Tanskaan on myös perustettu erityinen paikallishallinnon arviointikeskus, KREVI (ks. <http://kreivi.dk/eng>). KREVI on riippumaton kansallinen tutkimuslaitos, joka toimii terveystieteiden ja sisäministeriön alaisuudessa. Sen tehtävä on edistää laadukkaita julkisia

⁴ Ks. tanskan kielellä <http://www.servicestyrelsen.dk>.

⁵ Ks. <http://www.sfi.dk/Default.aspx?ID=2631>.

⁶ Ks. <http://english.eva.dk/>.

peruspalveluita sekä tehokasta resurssien käyttöä. Tehtävää laitos toteuttaa tutkimuksen, arviointien, konsultoinnin sekä tiedonvälityksen keinoin.

Kuten yllä kuvattujen laitosten perusteella voi havaita, Tanskassa on viime vuosikymmenen aikana aktivoitunut huomattavasti arviointien ja EBPM:n alueella. Tanskan mallin asiantuntija – (ja valtio)vetoisuutta heijastelee se, että arviointien vahvistumiseen liittyvät tehtävät on usein annettu erillisille valtiollisille laitoksille, jotka toimivat ministeriöiden alaisuudessa. Yliopistojen rooli tässä kehityksessä ei näyttäisi erityisen vahvalta.

3.2.3. Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen prosessi ja työvälineet

Paremmen sääntelyn politiikkaan on Tanskassa panostettu runsaasti 1990-luvun lopulta lähtien. Kuten Hollannissa myös Alankomaissa merkittävä osa paremmen sääntelyn politiikasta on kohdistunut yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseen etenkin vuodesta 2005 lähtien. Tanskalainen erityispiirre on paremmen sääntelyn politiikan kohdentuminen myös hallintoon. Tanskassa on sovellettu yritysten hallinnollista taakkaa koskevista selvityksistä saatuja kokemuksia ja pyritty yksinkertaistamaan ja tehostamaan hallinnon yksiköiden toimintaa ja niiden välisiä suhteita. (OECD 2009a, 16.)

Hallinnon tasolla arviointien käyttö on järjestetty osana valtionhallinnon tulosoajasta. Kuten Suomessa myös Tanskassa ministeriöt neuvottelevat alaistensa virastojen ja laitosten kanssa tulosopimukset. Virastojen tehtävät kattavat keskeisiä osia hallituksen poliittisista tavoitteista, joten virastojen tulostavoitteet muodostavat tärkeän yhteenliittymän arviointien ja poliittisen päätöksenteon välillä. Näiden tavoitteiden sopiva taso arvioidaan ennakoita tulossopimusprosessissa sekä tavoitteiden saavuttamisen taso jälkikäteen tulostavoitteiden vuotuisessa seurannassa. Tulosoajuksessa käytetyt mittarit koskevat kuitenkin pääosin virastojen omaa toimintaa, joten ne eivät sellaisenaan ole varsinaista tutkimustietoa. Tuotettu tulostieto siis kertoo virastojen toiminnasta ja ohjaa niiden toimintaa, muttei kerro paljoakaan niiden toiminnan vaikutuksista. Poliittisen päätöksenteon tarpeita tämä tieto ei siis juuri palvele.

Evaluaation niveltämisessä osaksi tulosoajasta Tanskan traditio ja käytäntö muistuttaa Suomea. Tulosoajasta on laajassa mitassa yli 15 vuoden ajan jona aikana järjestelmää on kehitetty vähitellen. Merkittäviä ongelmia liittyy edelleen mm. tulosmittaukseen: valtaosaltaan mittarit kuvaavat organisaatioiden resurssien käyttöä ja kehittämishankkeita eivätkä varsinaista suoritusta

tai tulosta. Vielä suurempia ongelmia liittyy tulohjattujen organisaatioiden vaikuttavuuden mittaamiseen ja arviointiin. Joitakin yksittäisiä laitoksia lukuun ottamatta vaikuttavuustavoitteet ovat yleisluontoisia ja laadullisia. Sikäli kuin arvioita tehdään, ne ovat laadullisia instituutioarvioita. Myöskään lainsäädännön osalta vaikuttavuusanalyysien tuottama tieto on tapauskohtaista, eikä välity systemaattisesti osaksi tulohjausta ja budjettisuunnittelua. (OECD 2007b, 141-143.)

Ns. välittäjäorganisaatioilla on EBPM-järjestelmässä keskeinen asema. Esimerkki tällaisesta on koulutuksen tutkimustietoa koskeva Clearinghouse – toiminta Tanskassa. Tietopohjaiseen päätöksentekoon sekä välittäjäorganisaatioiden tärkeyteen havahduttiin Tanskassa 2000-luvun alussa, kun maan koululaisten oppimistulokset ylsivät PISA selvityksessä vain OECD-keskiarvon tasolle, mikä oli rikkaalle pohjoismaalle heikko saavutus (OECD 2007, 87). Tämän jälkeen Tanskan hallitukset käynnistivät useita koulutuksen tutkimukseen ja kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä, kuten opettajien koulutuksen ja koulutuksen tutkimuksen oppilaitosten yhdistäminen ja reformi. Clearinghouse – toiminnan käynnistäminen puolestaan perustui OECD:n arvioon Tanskan koulutuksen tutkimus- ja kehittämistoiminnan tilasta vuonna 2004.

Koulutuksen Clearinghousen toiminnan tarkoituksena on raportoida päättäjiä, kansalaisia sekä koulutuksen ammattilaisia ja kasvatustieteen opiskelijoita säännöllisesti ja systemaattisesti koulutusta koskevista kansallisista ja kansainvälisistä tutkimustuloksista. Clearinghouse – tyyppisistä tehtävistä ja prosessista Tanskassa vastaa pitkälti Danish University of Education (DPU), joka muodostettiin vuonna 2000 yhdistämällä Tanskan merkittävimmät korkeakoulut ja alan tutkimusinstituutiot (valtion) toisiinsa tavoitteena synnyttää kansainvälisesti johtava kasvatustieteellinen tutkimusinstituutio. Lisäksi OECD:n aloitteesta on perustettu kansallinen koulutuksen tutkimuksen foorumi lisäämään tutkijoiden, ammattilaisten ja päättäjien vuorovaikutusta, ja se kokoontui ensimmäistä kertaa vuonna 2006. Kansallinen keskustelu Clearinghouse toimintojen järjestämisestä jatkuu edelleen ja siihen sisältyy useita ratkaisemattomia kysymyksiä. Clearinghouse tyyppisiä järjestelyjä löytyy myös monista muista maista kuten Alankomaista sekä varsinkin Yhdysvalloista ja Isosta-Britanniasta (OECD 2007).

3.3. Iso-Britannia

Ison-Britannian poliittinen ja hallinnollinen järjestelmä on eurooppalaisittain poikkeuksellinen. Isossa-Britanniassa on enemmistövaalitapa, joka on muokannut maan poliittista järjestelmää kohti kaksipuoluejärjestelmää ja yhden puolueen hallituksia. Vuonna 2010 maahan muodostettiin poikkeuksellisesti kahden puoleen koalitionhallitus. Suomalaistyyppisiä yksityiskohtaisia hallitusohjelmia Isossa-Britanniassa ei laadita.

Hallinnollisesti Isossa-Britanniassa on määrättyjä keskittäviä piirteitä – erityisesti valtiovarainministeriön (Treasury) – toimesta. Maan hallinnon perinne on myös Keski- ja Pohjois-Eurooppaa enemmän ohjelma- ja policyorientoitunut. Tästä syystä myös EBPM menettelyt ovat Isolle-Britannialle enemmän luonteenomaisia ja syvemmälle juurtuneita kuin muun Euroopan byrokraattiselle perinteelle.

3.3.1. Vaikuttavuustiedon käytön yleinen toimintamalli, vastuut ja koordinaatio

Isossa-Britanniassa on vahva perinne hallinnon kehittämisen edelläkävijämaana sekä rationaaliseen hallintomalliin perustuvien käytäntöjen kehittämisessä. Tärkeitä osia tätä kehitystyötä ovat strategisen ohjauksen vahvistaminen, tuloksellisuusindikaattorien hyödyntäminen hallinnon palvelutuotannon ohjauksessa sekä EBPM-toimintatapojen soveltaminen päätöksenteossa. Tämän kehittämistyön kukoistusjakso oli Tony Blairin pääministerikausi, jolloin vahvistettiin Prime Minister's Officen (PMO) Strategy Unitin asemaa, perustettiin Delivery Unit sekä toteutettiin laajoja sosiaali- ja terveyssektorin selvityksiä. PMO:n lisäksi Treasuryllä ja Cabinet Officella on koko hallintoa koskevia ohjaus, kehittämis- ja tukitehtäviä.

Yleisesti ottaen Isossa-Britanniassa tilanne EBPM osalta on samankaltainen kuin Suomessa, Tanskassa ja Alankomaissa. EBPM periaatteet saavat laajan kannatuksen virkamiesten ja poliitikkojen keskuudessa, mutta tosiasiallisesti tutkimus- ja vaikuttavuustiedon hyödyntäminen on vielä satunnaista ja tapauskohtaista. Tutkimustietoa käytetään silloin, kun tietoa on valmiiksi saatavissa sopivassa muodossa. Muutoin laajat erillisselvitykset koetaan työläiksi ja kalliiksi, eikä sellaisia juuri toteuteta. Päätöksenteon ei siten voi vielä sanoa rakentuvan EBPM periaatteille. Aivan viime vuosina Isossa-Britanniassa on kuitenkin sääntelyn ennakkollisen arvioinnin osalta

rakennettu selvästi aiempaa systemaattisempaa ja institutionalisoidumpaa prosessia. Tätä kuvataan raportin viimeisessä luvussa.

Lainsäädännön vaikutusten arvioinnin osalta Isoa-Britanniaa voidaan pitää eurooppalaisena edelläkävijämaan. OECD:n mukaan Isossa-Britanniassa edellytetään kustannushyötyanalyysia kaikkien säädöshankkeiden osalta (OECD 2007a, 10). Myös kustannushyötyanalyysien laskentaperusteet on yhtenäistetty. *Ex ante* arviointien laajuus kuitenkin vaihtelee paljon tapauksesta toiseen. Esimerkiksi laajaa verouudistusta suunniteltaessa siihen kytkettiin erittäin laaja tutkimushanke eri toimintavaihtoehtojen vaikutusten arvioimiseksi sekä innovatiivisten verotusratkaisujen löytämiseksi (Blundell 2008).

Talouspolitiikan osalta Isossa-Britanniassa on tehty poikkeuksellinen paljon policy-analyysia. Isossa-Britanniassa talouspolitiikan alalla toimii mm. Institute for Fiscal Studies (toimii Lontoon yliopiston yhteydessä), jonka tehtävät ovat samantyyppiset kuin Talouspolitiikan analyysiyksiköllä Hollannissa – hallituksen talouspolitiikan ennustettavuuden parantamiseen tähtäävät.⁷

Hyvä esimerkki siitä, miten tutkimusta on pyritty kehittämään päätöksentekoa paremmin tukevaksi, löytyy koulutussektorilta. Vuonna 2000 Isossa-Britanniassa käynnistettiin laaja koulutuksen ja oppimisen tutkimusohjelma (Teaching and Learning Research Programme, TLRP) (OECD 2007, 125). Ohjelman piirissä toimii noin 500 akateemista tutkijaa ja 60 projektiryhmää. Ohjelman rahoitus vuonna 2006 oli noin 37 milj. puntaa. Ohjelman tausta oli 1990-luvun puolivälissä, jolloin maan koulutuksen tutkimusta kritisoitiin laajasti liian kapea-alaiseksi, heikkolaatuiseksi, epärelevantiksi sekä hankalaksi saavuttaa. Uuden ohjelman pääasiallinen tarkoitus onkin ollut tukea tutkimusta, joka on samaan aikaan tieteellisesti korkeatasoista ja poliittisen päätöksenteon näkökulmasta relevanttia – tutkimusta joka täyttää ns. Pasteurin neljänneksen kriteerit.

Koko ohjelma on pyritty organisoimaan mainittujen korkean laadun ja yhteiskunnallisen relevanssin periaatteiden varaan. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että tutkimusryhmät sitoutuvat tekemään hankkeensa läheisessä yhteistyössä opetusalan ammattilaisten kanssa muokkaamaan ja levittämään tutkimustulokset päättäjille ja sidosryhmille (OECD 2007, 127). Yhteistyö tutkijoiden sekä päättäjien ja hallinnon välillä toteutuu tutkimushankkeiden ohjausryhmien (Advisory Groups) kautta sekä ohjelman johtoryhmässä (Directors' Team), jossa on edustettuna ohjelman eri koulutuksen osa-alueiden johtajat. Yhteiskunnallisen relevanssin näkökulma on mukana myös jokaisen tutkimusraportin yhteenvedossa sekä erillisissä yhteiskunnallisesti ja ammatillisesti

⁷ Ks. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tapahtumakalenteri/2008/11/setu/Richard_Blundell.pdf ja <http://www.ifs.org.uk/mirrleesreview>.

suuntautuneissa julkaisusarjoissa sekä tutkimusohjelma kumppanuuksissa (ks. OECD 2007, 128–129).

Myös tutkimuksen arvioinnin osalta Iso-Britannia kuuluu maailman edelläkävijöihin. Keskeisin hanke tältä osin on 1990-luvun lopussa toteutettu Research Assessment Exercise (RAE). Arviointihanke oli erittäin laaja ja sen tuloksia hyödynnettiin myös tutkimusrahoituksen kohdentamisessa. Arvioinneista ja lisärahoituksen jakamisesta vastaa korkeakoulutuksen rahoitusneuvosto Higher Education Funding Council of England (HEFCE). RAE:n arviointikehikko on monipuolinen yhdistäen tutkimuksen arvioinnin kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia aineksia. (OECD 2010.)

Isossa-Britanniassa on tyypillistä nähdä myös määrättyä vastakkainasettelua EBPM:n ja normatiivisen politiikanteon välillä. Mikäli EBPM juurrutetaan osaksi hallintoa ja politiikkaa, poliitikkojen harkintamahdollisuudet kapenevat ja tutkijoiden ja asiantuntijoiden vaikutusvalta kasvaa. Viime vuosien aikana suuntaus on ollut pikemminkin normatiivista politiikantekoa kuin EBPM:ää korostava.

Hallinnon kehittämisen pääsuuntaus Isossa-Britanniassa on tällä hetkellä public-private kumppanuuksien kehittäminen. Tällä tavoin oletetaan saatavan aikaan parhaat julkiset palvelut sekä parhaiten vaikuttava yhteiskuntapolitiikka. On selvää, että valittu hallinnon kehittämisen perussuuntaus vie samalla voimavaroja hallinnon sisäisten toimintatapojen kuten policy analyysikapasiteetin kehittämiseltä. Toisaalta liikeyritysten laajempi käyttö lisää myös mm. konsulttien käyttöä politiikan ja hallinnon arvioinneissa.

3.3.2. Tiedon tuottajien ja käyttäjien roolit ja toimintatavat

Ison-Britannian hallintomalli sisältää sekä desentralisoidun että sentralisoidun hallintomallin piirteitä. Poliitiikan valmistelun ja hallinnon järjestämisen osalta hallinto on hyvin pitkälle desentralisoitu. Tämä merkitsee, että ministeriöt (departments) vastaavat hyvin itsenäisesti oman hallinnonalansa politiikan valmistelusta sekä hallinnon ohjaamisesta ja kehittämisestä. Näin ollen myös ne menettelyt, joita ministeriöillä EBPM:n osalta, vaihtelevat suuresti ministeriöstä toiseen.

Treasury ja Cabinet Officella yhteisiä, koko hallinnon kattavia tehtäviä tutkimuksen hyödyntämisen ja arvioinnin osalta. Treasurylla on vahva rooli valtion budjettikurin ylläpitäjänä, mutta arvioinnin osalta tämä rooli on paremminkin muuta hallintoa tukeva.

Myös tulohjausjärjestelmän osalta Treasuryllä on merkittäviä tehtäviä. Ison-Britannian tulohjausjärjestelmä poikkeaa useimmista muista Euroopan maista siinä, että se on selvästi keskusjohtoinen. Ison-Britannian tulohjausjärjestelmä perustuu ns. palvelusopimuksille (public service agreements, PSA). Näissä määritellään ministeriöiden päätehtävät, strategiset tavoitteet sekä mitattavat tavoitetilat näille. Lisäksi sovitaan säästö- ja tehokkuustavoitteista. Ison-Britannian järjestelmään kuuluu myös säännöllinen evaluaatio tavoitteiden saavuttamisesta ja toiminnan kehittymisestä. Ilmeisesti juuri keskitetyn lähestymistavan ansiosta tulohjausjärjestelmä on Isossa-Britanniassa selvästi muita Euroopan maita kehittyneempi. (OECD 2007b, 191-206.)

Treasury on julkaisut ns. Vihreän kirjan (Green Book), jota ministeriöiden tulisi käyttää budjettisuunnittelussaan ja politiikan valmistelussa.⁸ Vihreä kirja liitteineen toimii käsikirjana sosiaalisten kustannusten ja hyötyjen taloudelliseen analyysiin, uusien politiikkatoimien business casejen muotoiluun sekä lainsäädännön vaikutusten arviointiin.

Cabinet Officen rooli on hallitusta ja ministeriöitä avustava ja tukeva. Tehtävät pitävät sisällään myös arviointiin liittyviä tukitoimia. Tosiasiassa toimenkuva on kuitenkin hallinnollinen ja arviointiin liittyvät tehtävät enemmänkin poliittisia julistuksia kuin todellisia toimenpiteitä.

Muiden ministeriöiden osalta asetelma arviointitiedon käytössä muistuttaa Suomen ja esimerkiksi Alankomaiden tilannetta. Joillakin aloilla kuten teiden ja liikenteen rakentamisessa toimintavaihtoehtojen taloudellinen analyysi on normaali osa politiikan valmistelua. Myös sosiaali- ja terveys- sekä koulutussektoreilla sosiaalisia indikaattoreita hyödynnetään valmistelussa.

Varsinkin Tony Blairin hallituskaudella tutkimuslaitoksilla, erityisesti yliopistoilla, oli kiinteät yhteydet poliittiseen. Varsinkin yhteiskuntatieteilijöiden asiantuntemusta ja näkemystä hyödynnettiin runsaasti politiikan teossa. Kyse oli kuitenkin enemmän poliittisesta keskustelusta ja poliittisen linjan perustelusta kuin varsinaisesta EBPM-toimintatavasta.

Tällä hetkellä tutkimusmaailman tietämystä hyödynnetään Ison-Britannian hallinnossa tapauskohtaisesti ja epäsystemaattisesti. Kun kyse on hallituksen sisäpolitiikan kärkihankkeista, näihin sidotaan tavallisesti kaikki mahdolliset asiantuntija- ja etujärjestötahot. Näiden hankkeiden osalta poliitikot tapaavat tutkijoita kuukausittain.

Isossa-Britanniassa Think-tankit ovat tärkeässä poliittisessa asemassa. EBPM:n näkökulmasta näiden rooli on kuitenkin enemmän poliittinen kuin tieteellinen. Hallitus käyttää luonnollisesti niiden Think-tankien asiantuntemusta, jotka ovat sen politiikkaa lähellä. Tieteelliseltä tasoltaan

⁸ Ks. http://www.hm-treasury.gov.uk/data_greenbook_index.htm.

Think-tankeja ei voi verrata yliopistoihin. EBPM näkökulmasta tärkeää onkin lähentää toisiinsa valtionhallintoa sekä yliopistoja ja kansallisia tutkimuslaitoksia. Oma erityistapauksensa on Tilastokeskus, joka kyllä tuottaa paljon tietoa, joka on keskeistä politiikan teon kannalta (kuten sosiaali- ja terveydenhuolto), mutta jota ei ole kytketty vaikuttavuusarvioinnin kehittämiseen.

Useissa maissa – myös Suomessa – valtiontalouden tarkastusvirastot toteuttavat lisääntyvästi politiikkatoimien vaikuttavuusarviointeja. Isossa-Britanniassa Valtiontalouden tarkastusviraston (National Audit Office) tehtäviin kuuluu kattava arvioinnin tyyppinen tarkastustoiminta, jonka kohteena ovat kattavasti politiikkatoimiin kohdistuneet toteutuneet vaikuttavuusarviointit (Ahonen, Tala ja Hämäläinen 2009, 33).

Politiikkatoimien asianosaisten (stakeholders) kuuleminen voidaan myös katsoa keskeiseksi osaksi asianmukaista ennakkollista arviointia. On tärkeää toteuttaa kuuleminen riittävän aikaisessa valmisteluvaiheessa, jolloin eri toimintavaihtoehdot ovat vielä aidosti avoimia. Isossa-Britanniassa on panostettu viime vuosina runsaasti tällaiseen arviointiluonteiseen kuulemiseen sekä yhtenäisten kuulemiskäytäntöjen kehittämiseen (OECD 2007a, 11). Kuulemiskäytäntöjen uudistaminen on kiinteässä yhteydessä jäljempänä kuvattavaan säädösten ennakkollisen arvioinnin kehittämiseen (ks. OECD 2009b, 65–66.).

3.3.3. Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen prosessi ja työvälineet

Paremmän sääntelyn politiikan osalta juuret Isossa-Britanniassa ulottuvat vuoteen 1998, vaikka jo 1980-luvulta lähtien maassa toteutettiin laajoja sääntelyn purkamiseen tähdänneitä uudistuksia. Vuodesta 2000 lähtien ministeriöitä on kannustettu uudistusten *ex ante* arviointiin mm. käsikirjamateriaalia tuottamalla. Samaan aikaan käynnistettiin myös yritysten hallinnollista taakkaa koskevat selvitykset ja linjattiin politiikkaa tältä osin. (OECD 2009b, 16.)

Kuten on jo käynyt ilmi, tutkimus- ja vaikutustiedon hyödyntämisen mallit vaihtelevat ministeriöittäin. Eräs yhtenäinen piirre ministeriöillä kuitenkin on. Jokaisessa ministeriössä toimii pääekonomisti (Departemental Chief Economist). Pääekonomisti toimii ministeriön sisäisenä konsulttina tehtävänänsä edistää politiikan taloudellista analyysia ja value for money -ajattelua. Ekonomistit muodostavat myös keskinäisen verkoston, joka jakaa asiantuntemusta keskenään yli ministeriörajojen.

Sääntelyn *ex ante* evaluaation perinne Isossa-Britanniassa ulottuu 1980-luvun alkuun saakka, jolloin käynnistettiin uusien toimenpiteiden kustannusten arviointimenettely. Järjestelmä uudistettiin 1990-luvulla, jolloin se nimettiin säädösvaikutusten arviointimenettelyksi (Regulatory Impact Assessment). Vuonna 2006 uudistettiin yhtä aikaa politiikan valmistelun kuulemismenettely ja säädösvaikutusten arviointi, jotta näiden suhde politiikkaprosessiin saataisiin tiiviimmäksi. Vuonna 2007 käyttöön otetun uuden järjestelmän keskeiset tavoitteet ovat arvioinnin ja kuulemisen nostaminen valmistelun keskiöön, arvioinnin ja kuulemisen toteuttaminen riittävän aikaisessa vaiheessa, taloudellisen analyysin laadun parantaminen, toimintavaihtoehtojen laajempi ja huolellisempi analyysi, avoimuuden lisääminen sekä ministeriöiden valmistelutoimenpiteiden tarkempi seuranta. (OECD 2009b, 60–61.)

Uudistettu vaikutusarvioinnin malli sisältää merkittäviä avauksia arvioinnin yhtenäisyyden, laadun ja velvoittavuuden lisäämiseksi. Vaikutusarviointi edellytetään kaikilta valmistelussa olevilta uudistuksilta, joilla on säädösvaikutuksia. Arvioinnissa korostetaan kustannusten ja hyötyjen rahamääräistä mittaamista. Valmistelijavirkkamiehille on myös järjestetty laajasti arviointikoulutusta viime vuosien aikana. Integroidumpaan arviointimalliin kuuluu myös tietyn määräajan jälkeen tehtävä jälkikäteisarviointi. (OECD 2009b, 61.)

Uudistettuun arviointiprosessiin kuuluu useita uusia toimijoita. Yllä mainitut pääekonomistit on kytetty prosessiin siten, että heidän tulee tarkastaa ja hyväksyä kaikki oman ministeriönsä uudistusten arviointiosuudet. Ns. paremman sääntelyn virkamies (Better Regulation Executive) käy läpi hankkeiden ennakoarvioinnit ja seuraa säädöstyötä ministeriöissä. Ministeriöihin on perustettu paremman sääntelyn yksiköt koordinoimaan valmistelutehtäviä. Lisäksi ministeriöiden välistä tiedonkulkua parantamaan on muodostettu vertaisryhmät (Peer Groups). Lisäksi on olemassa paremman sääntelyn paneeli (Panel for Regulatory Accountability), joka käy läpi kaikki taloudellisesti merkittävimmät uudistukset, joilla on säädösvaikutuksia. (OECD 2009b, 62–63.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueella Isossa-Britanniassa on tehty aktiivista kehittämistyötä EBPM:ään ja erityisesti sen teknisiin apuvälineisiin liittyen. Kansallinen terveyden osaamiskeskus (The National Institute for Health and Clinical Excellence, NICE⁹) on itsenäinen organisaatio, jonka tehtävä on tuottamansa informaation avulla ohjata kansalaisia ja terveydenhuollon organisaatioita tekemään terveyttä ja hyvää terveydenhuoltoa tukevia päätöksiä. NICE antaa terveyttä, lääkitystä, hoitoa ja toimintatapoja koskevia suosituksia sekä ohjeistaa kustannussäästöjen tekemistä terveyden huollossa.

⁹ Ks. <http://www.nice.org.uk/aboutnice/>.

NICE:lla on myös erityinen verkkopalvelu, NHS (National Health Service)-evidence, josta NHS:n henkilöstö voi hakea tietoa hoitojen vaikuttavuudesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon parhaista käytännöistä. NICE tarjoaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon laatustandardeja, tutkijaohjelman sekä konsultointipalveluja.

Myös lainvalmistelun ennakkollisen arvioinnin osalta Internetin käyttöä on uudistettu. Isossa-Britanniassa on perustettu oma www-sivusto, jolla toteutetut arvioinnit ja muut valmistelua koskevat tiedot julkaistaan suurelle yleisölle (ks. OECD 2009b, 61).

4. Yhteenveto ja johtopäätökset

Vaikuttavuusarviointien ja tutkimustiedon kytkeminen osaksi poliittista päätöksentekoa on erittäin monitahoinen ja vaikea kysymys. Alla olevassa kuviossa arviointien käyttöä poliittisessa päätöksenteossa on kuvattu syklinä, joka alkaa poliittisesta tilannearviosta koskien tärkeimpiä yhteiskuntapolitiikan haasteita ja suurimpia poliittista ratkaisua vaativia ongelmia ja päättyen politiikan vaikutuksia koskevaan *ex post* arvioon. Jokaiseen näihin vaiheeseen ja tapahtumiin näiden vaiheiden välillä liittyy omat tehtävänsä. Kun asiaa lähestytään kokoavasta näkökulmasta, tulisi jokaisessa vaiheessa tarkkaan määrittää, kuka tekee, mitä, miten ja milloin.

Kuvio 1. Vaikuttavuustiedon käyttö poliittisen päätöksenteon syklissä

Alankomaista, Tanskasta ja Isosta-Britanniasta saaduista käytäntöjä ja kehittämistyötä koskevat tärkeimmät havainnot liittyivät ennen kaikkea tutkimus- ja arviointitiedon välittämiseen poliittisille päättäjille sekä ennakkolliseen vaikuttavuusarviointiin. Yhteenvetona voi todeta, että kaikista maista on löydettävissä käytäntöjä, joista Suomen kehittämistyössä on opittavaa. Tutkimus ja vaikuttavuustiedon hyödyntämisessä edetään jatkuvasti ja kiihtyvästi. Sen sijaan systemistä, kokonaisvaltaista toimintatapaa, jossa vaikuttavuustietoa hyödynnettäisiin kattavasti,

yhdennukaisesta ja keskusjohtoisesti, ei ole toistaiseksi otettu käyttöön missään tutkituista maista. (Isossa-Britanniassa on tosin otettu ensimmäisiä askeleita systeemistä mallia kohti.)

Ex ante arviointien toteuttamisessa Suomella on opittavaa kaikista kolmesta maasta. Näyttää myös siltä, että etenkin Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa talouspolitiikan *ex ante* arviointiin on panostettu selvästi enemmän kuin Suomessa ja instituutiot ovat tältä osin kehittyneemmät. Näissä maissa kustannushyötyanalyysia sovelletaan huomattavasti laajemmin kuin Suomessa. Erityisesti Isossa-Britanniassa on kehitetty ansiokkaasti näiden talousanalyysien metodologiaa, niihin liittyvää koulutusta sekä arviointiprosessin instituutioita. Isossa-Britanniassa arviointien vaatimukset ovat tätä nykyä yhtenäiset ja näitä varten on olemassa hyvä tukimateriaali. Säädösarviointien laatua varmistamaan on perustettu useampia uusia toimintoja. Myös Hollannissa on perustettu erillinen yksikkö valvomaan lakivaikutusten arviointien laatua.

Erityisesti Isossa-Britanniassa on tehty tärkeää kehittämistyötä kuulemisten kehittämiseen osana arviointia. On oleellisen tärkeää, että kuulemiset tehdään riittävän ajoissa ja avoimella tavalla.

Tärkeitä uudistuksia on tehty myös *ex post* arviointien osalta. Hollannissa on käynnissä IAK kehittämishanke, jossa ministeriöiden tärkeimpiä politiikkahankkeita on pyritty saamaan paremman seurannan ja evaluaation piiriin. Hollannissa on myös otettu käyttöön poikkihallinnolliset politiikka-arviot parantamaan poliittisten päättäjien tilannearviota ministeriöiden toiminnasta. Isossa-Britanniassa *ex ante* arvioinnin piirissä olevat uudistukset tulee myös arvioida jälkikäteen tietyn määräajan jälkeen.

Erittäin tärkeä kysymys on ns. välittäjäinstituutioiden rooli tutkimuksen ja poliittisen päätöksenteon välillä. Kaikista kolmesta maasta löytyy tähän liittyvää kehittämistyötä ja käytäntöjä. Kysymys ei ole tyypillisesti ole siitä, että tutkimus ei olisi poliittisille päättäjille ymmärrettävää, vaan siitä, että tutkimukset eivät sellaisenaan tarjoa käytännön ratkaisuja yhteiskuntapolitiikan ongelmiin. Kaikissa kolmessa maassa on myös luotu uusia instituutioita päättäjien ja tutkijoiden säännöllistä vuorovaikutusta varten. Tanskassa on perustettu esimerkiksi erillinen instituutio paikallishallinnon arviointeja toteuttamaan, edistämään alan tutkimusta sekä kokoamaan arviointitietoa.

5. Lähteet

Ahonen, Pertti; Tala, Jyrki ja Hämäläinen, Kari (2009): *Politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin menetelmien ja toimintatapojen kehittäminen: esiselvitys*. Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan julkaisu 8/2009, Helsinki.

Blundel, Richard (2008): *The Use of Evidence in Policy Making*. High level seminar on the use of evidence in policy making. Advisory Board for Sectoral Research and Prime Minister's Office, Helsinki.

Deloitte (2010): *Konserniohjauksen kehittäminen Euroopan maiden valtionhallinnossa. Kokemuksia Tanskasta, Isosta-Britanniasta, Hollannista, Norjasta, Ranskasta, Tšekistä ja Viirosta*. Deloitte ja Sitran julkaisu, Helsinki.

Ilmakunnas, Seija; Junka, Teuvo ja Uusitalo, Roope (2008): *Politiikkatoimenpiteiden arviointi – mitä, miten, miksi*. Teoksessa: Vaikuttavaa tutkimusta – miten arviointitutkimus palvelee päätöksenteon tarpeita? VATT-julkaisu 47.

Leefink, Bertholt (2008): *Evidence based policy making in the Netherlands*. High level seminar on the use of evidence in policy making. Advisory Board for Sectoral Research and Prime Minister's Office, Helsinki.

OECD (2007): *Evidence in Education. Linking Research and Policy*. OECD, Paris.

OECD (2007a): *Use of Evaluation Tools in Policy Making and Health Implications for Children*. OECD, Paris.

OECD (2007b): *Performance Budgeting in OECD Countries*. OECD, Paris.

OECD (2009): *Regulatory Management in Selected EU Member States: Background Report for the Netherlands*. OECD, Paris.

OECD (2009a): *Regulatory Management in Selected EU Member States: Background Report for Denmark*. OECD, Paris.

OECD (2009b): *Regulatory Management in Selected EU Member States: Background Report on the United Kingdom*. OECD, Paris.

OECD (2010): *Impacts of Performance-Based Research Funding Systems: A review of the concerns and the evidence*. OECD, Paris.

Unesco (2010): *World Social Science Report*. UNESCO Publishing, International Social Science Council, Paris.

Valtioneuvoston kanslia (2009): *Politiikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen – Kuinka parantaa tiedonkäyttöä poliittisessa päätöksenteossa*. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 6/2009, Helsinki